

1. Het probleem en het plan

We snappen gewoon nog niet goed wat we doen. We denken vaak dat we een goed door-dacht economisch systeem in elkaar hebben gezet, maar in werkelijkheid is de wereldwijde economie gewoon maar zo'n beetje spontaan ontstaan. Zonder doel, zonder ontwerp, zonder inzicht. De economie is een knutselwerk waarvan we zelf niet eens begrijpen hoe het werkt. Dat is het probleem. Daarom gaat er in de wereld zo verschrikkelijk veel fout. Dat kan anders. Beter. Een plan daarvoor beschrijf ik in dit boek.

We begrijpen de fundamentele verbanden in de economie nog niet. Omdat er van alles verkeerd gaat, sleutelen we en draaien aan alle knoppen, maar het helpt niet. Want we weten niet wat we moeten doen om een stabiele, veilige en duurzame wereld te creëren. Die economie, die krijgen we maar niet in de vingers. Economie is nog lang geen wetenschap, en dus komt ieder economisch beleid neer op aanmodderen. Op tasten in het duister.

De economische theoretici zouden dolgraag hun vakgebied met evenveel succes opbouwen als de natuurwetenschappen, die in de afgelopen eeuwen grandioze resultaten behaalden. Natuurkunde, scheikunde en biologie hebben grootse theoretische bouwwerken geconstrueerd die onze inzichten in de fysieke werkelijkheid enorm hebben vergroot. Dat levert geweldige successen op. Moderne technologie is in staat om robots op andere planeten te laten landen. Om alle mensen online met elkaar te verbinden, om tal van ziekten te genezen of zelfs voorkomen, pandemieën te bevechten, en om voldoende voedsel te produceren voor minstens tien miljard mensen.

Tegelijkertijd slaagt de economie er niet in om zelfs maar de meest elementaire zaken voor elkaar te krijgen. Als gevolg van onze economische bedrijvigheid wordt de natuurlijke leefomgeving systematisch verwoest. Dier- en plantensoorten sterven massaal uit. In oceanen groeien de dode zones. Het klimaat verandert, land- en poolijs smelt, zeeën rijzen, nog in deze eeuw gaan wereldsteden onderlopen. Vluchtelingenstromen van honderden miljoenen mensen lijken onafwendbaar. Terwijl een minderheid van de mensheid een nooit eerder geziene welvaart kent, en terwijl er meer dan genoeg voedsel is om alle monden te vullen, verkeren honderden miljoenen mensen in de meest schrilte omstandigheden van armoede, ondervoeding en gebrek aan veiligheid, gezondheidszorg en onderwijs. Rijken worden in hoog tempo rijker, de exploderende ongelijkheid ondermijnt de solidariteit in de samenleving. En nog steeds stort de wereldwijde economie van tijd tot tijd op chaotische wijze in elkaar als zeepbellen klappen en beurzen instorten.

Terwijl de technologie in de eenentwintigste eeuw is beland, verkeert de economie nog in het Stenen Tijdperk.

■ **Ons onvermogen, in vijftientwintig scholen**

Oplossingen om de economie meer succesvol te maken worden van alle kanten aangeboden. Meer dan vijftientwintig economische scholen vechten met elkaar over de meest elementaire onderwerpen. Als de natuur- en sterrenkunde nog in datzelfde primitieve stadium was, zouden de astronomen vandaag twisten over de vraag hoe je de toekomst kunt afleiden uit de stand van de planeten.

Tegelijk wordt er, met enig succes, gewerkt aan het duurzamer maken van de wereld. Maar de duurzaamheid die we thans realiseren, verandert de wereld niet op een fundamentele manier, omdat we nog niet weten hoe dat zou kunnen. Omdat we onze eigen economische en politieke processen niet begrijpen en ze dus ook niet kunnen herontwerpen. Als gevolg daarvan leidt de huidige duurzame ontwikkeling tot ***aangekleefde duurzaamheid***: dat is duurzaamheid waarbij wij – dat wil zeggen: de toekomstige generaties – voortdurend moeite zullen moeten blijven doen om hem in stand te houden. Dat soort duurzaamheid is instabiel, hij valt omver zodra je stopt met je inspanningen, omdat hij niet fundamenteel in het wereldwijde systeem is geïntegreerd. En dat is niet goed genoeg: wat we nodig hebben is een vorm van duurzaamheid die van zichzelf stabiel is. Zodat hij overeind blijft, zelfs als we er niet op letten. Ik noem dat: ***intrinsieke duurzaamheid***. Het is het doel van mijn plan en van dit boek, en het moet het doel worden van duurzame ontwikkeling en in feite van de gehele samenleving.

En dus is de eerste, noodzakelijke stap van het plan: erkennen dat de economie als vakgebied nog in de verste verte geen wetenschap is. Ons onvermogen toegeven.

Economie is niet meer dan een ***protowetenschap***, die een aantal kenmerken van beginnende wetenschap vermengt met eigenschappen die eerder behoren bij religie, bij filosofie, bij magisch denken en bij plat bijgeloof. In het eerste gedeelte van dit boek vertel ik wat dat is, een protowetenschap, en bewijs ik snoeihard dat de economie nog echt zo'n protowetenschap is. Waarna ik laat zien hoe ongelooflijk schadelijk en gevaarlijk dat is, aangezien tal van regeringen, bestuurders en directies niet beseffen dat de 'wetenschappelijke feiten' die ze als basis hanteren voor hun beslissingen en hun strategisch beleid in werkelijkheid sprookjes zijn. Mythen. Verhalen die verteld worden met behulp van woorden die niet deugen omdat ze onze gedachten verkeerde kanten op sturen.

■ **Eerst begrijpen, dan pas bouwen**

De logische volgende stap van mijn plan is: het aanwijzen van een weg waarlangs een echte, volwassen wetenschap ontwikkeld kan worden. Ik zal duidelijk maken dat zo'n

wetenschap niet alleen over economie kan gaan, net zoals – pakweg – autotechnologie niet alleen maar over het chassis mag gaan maar over de gehele auto en zelfs over de wegen, de verkeerswetten en het gedrag van mensen. Zo ook moet de nieuw te ontwikkelen volwassen wetenschap niet alleen gaan over economie, maar ook over sociologie, psychologie, politiek, mensenrechten, milieu, natuur, zon en wind en nog veel meer. Deze nieuwe wetenschap, die nog niet bestaat, moet een naam hebben: ik noem haar **omniconomie**, een woord dat begint met ‘omni’: ‘alles’.

Ik hoop dat je niet verwacht dat ik in mijn eentje die omniconomie even ga ontwerpen. Dat kan natuurlijk helemaal niet: die wetenschap kan alleen ontwikkeld worden als wetenschappers van allerlei vakgebieden intensief interdisciplinair met elkaar samenwerken. Beter nog: als daarbij bovendien de brede samenleving betrokken wordt, zodat wetenschap en maatschappij samen besluiten wat voor wereld, wat voor samenleving, de nieuwe omniconomische modellen dienen op te leveren.

Hoewel ik niet in mijn eentje de omniconomische wetenschap kan ontwikkelen, kan ik wel laten zien welke wegen we kunnen bewandelen om dat te laten gebeuren. Dat is de kern van mijn plan, waarvoor ik nauwkeurig de ontwikkelingen bestudeer die in voorbije eeuwen hebben geleid tot de thans zo succesvolle wetenschapsgebieden. Ik zal laten zien dat belangrijke elementen voor de totstandkoming van nieuwe wetenschappen waren: het beschikbaar komen van nieuwe instrumenten, van nieuwe wiskundige of logische technieken en denkmodellen en zelfs van nieuwe woorden. Voorbeelden uit het verleden waren: de telescoop, de klok en de kansrekening.

Ook nu, in de eenentwintigste eeuw, is er een geweldige hoeveelheid van zulke innovatieve elementen beschikbaar. Deze keer zijn dat: computers, internet, big data, complexiteit, netwerktheorie, zelflerende systemen, kunstmatige intelligentie, virtual reality, artificial life en nog veel meer. Samen gaan die ons in staat stellen om de zo hard nodige omniconomische wetenschap te creëren.

Zodat we snappen wat we doen. Zodat we doelgericht een wereldwijd menselijk systeem kunnen opbouwen waarin duurzaamheid een intrinsieke eigenschap is van de menselijke samenleving, vanzelfsprekend harmonieus ingebed in de natuurlijke samenleving van onze planeet.

■ **Downloaden: appendices, literatuur en hulpmiddelen**

Je hebt hier een sluitend verhaal in je handen: het boek is compleet. Toch is er nog zoveel meer dat ik je zou willen vertellen. Sappige details. Extra voorbeelden. Een wetenschappelijke of wetenschapsfilosofische onderbouwing. Of – toegegeven – stokpaardjes. Voor het verhaal in dit boek heb je ze niet nodig, maar als je je graag verder in het onderwerp wilt verdiepen zijn ze razend interessant.

Voor dat doel heb ik een grote verzameling *appendices* geschreven, die samen feitelijk nog eens een compleet extra boek vormen dat je zonder kosten kunt lezen. Vanuit het hoofdboek (dit boek dus) verwijst ik regelmatig naar zo'n appendix.

Ga daarvoor naar <https://niko.roorda.nu/books/omniconomics>: daar vind je de links waarmee je de *appendices* kunt downloaden.

Wellicht schrijf ik in de toekomst nog wel meer van zulke *appendices* – waarnaar uiteraard niet verwezen wordt vanuit het boek, want dat is dan al gedrukt. Maar dat zet ik er dan op de website wel bij.

Sterker nog: wie weet ben jij, als lezer, zozeer gefascineerd door een onderwerp in het boek dat je zelf nader (wetenschappelijk of praktisch) onderzoek doet en er een appendix over wilt schrijven, die dan – als ik ermee akkoord ga – vanzelfsprekend met vermelding van jouw naam op de site opgenomen wordt. Ik zou dat prachtig vinden. Als je zoiets van plan bent, neem dan altijd vooraf contact met mij op.

Via diezelfde webpagina kun je ook de *literatuurlijst* opzoeken. Want de bronnen waarnaar ik in de tekst verwijst door middel van nummertjes zoals deze ²⁸⁶, staan niet in dit boek zelf, waardoor het boek dunner kan blijven en dus minder mag kosten.

Verder bied ik je op een aantal plaatsen *hulpmiddelen* die het verhaal verlevendigen. Filmpjes bijvoorbeeld, en spreadsheets en computerprogramma's die je kunt gebruiken om zelf te experimenteren. Ook de links naar deze hulpmiddelen vind je op de genoemde webpagina.

Ik wens je veel leesplezier en fascinatie, en wellicht wild enthousiaste of verontwaardigde hartstocht.

Welgemeende groet,
Niko Roorda, Sprang-Capelle
<https://niko.roorda.nu/contact>
September 2021